

Cercul libertar: între propaganda prin fapt și sindicalism revoluționar

C. Ganait

De luat în considerare: din păcate, mare parte din informația din acest text este bazată pe dosarele întocmite de agenții Siguranței Statului și pe articolele apărute în ziarele vremii. Din cauza acestor surse, există constant riscul unor informații exagerate sau denaturate. Sper ca, cu timpul, să am acces și la surse care vin, mai degrabă, dinspre oamenii și grupurile despre care scriu (corespondență, memorii, articole etc.).

La începutul anului 1908, la îndemnul lui Panait Chebac, mai mulți tineri din Cercul Râvna au format un grup aparte. Acesta, pe când încă era membru al Râvnei, primise o scrisoare de la directorul Școlii de Meserii din Iași, unde era student, prin care era avertizat că, dacă nu se va „lepăda” de ideile sale anarhiste și de frecventarea cercului din care făcea parte, va risca să-și piardă dreptul de a termina școala. Nu era singurul în această situație, deoarece și alții au fost puși în aceeași situație de a alege de către conducerea școlilor pe care le frecventau.

Astfel, în primăvara anului, Panait Chebac, Dumitru Zaharia, G. Drăguleț, Gheorghe Mierlescu și alți foști sau actuali elevi ai școlilor de meserii și-au creat un cerc propriu, care continua să fie în legătură cu foștii tovarășx din Râvna. Grupul funcționa în secret pentru a evita ca membrx să fie amenințați de reprezentanți ai statului sau ai instituțiilor de învățământ. Aceștia se întâlneau acasă la Chebac, pe strada Dreptului nr. 44 (actualul Bulevard Alexandru Ioan Cuza), sau la nr. 8 pe aceeași stradă, unde locuiau Zaharia și Drăguleț. Fiind studenți sau fără un loc de muncă stabil, mulți dintre aceștia locuiau împreună, împărțind o chirie mică și mizerabilă sau chiar o cameră - o practică ce nu s-a schimbat nici astăzi.

Scopul lor era să discute diverse texte anarhiste și să facă propagandă în rândul elevilor din școlile profesionale și printre meseriași. Pentru a ajunge la aceste școli și locuri de muncă din alte orașe, aceștia călătoreau cu trenul, folosind bilete eliberate de Direcția Căilor Ferate, obținute de Zaharia, Mierlescu și Drăguleț prin intermediul unor lucrători și funcționari de la C.F.R. Aceștia falsificau datele și distanțele, iar uneori vindeau biletele pe ascuns altor persoane.

Astfel, de exemplu, Gheorghe Mierlescu a plecat în aprilie la Miroslăvești, jud. Suceava, localitatea lui natală, cu scopul de a face propagandă printre cunoscutx și foștx colegx de școală.

Râvna încetase să mai activeze din iarnă, iar mai multx membrx ai cercului începuseră să se coalizeze cu studenții din Cercul Libertar. În acest Cerc extins, figurile lui Petre Popescu, Didina Constantinescu, Ion Mihăiescu și Opran devin rapid centrale. Cercul Libertar se transformă și devine mai orientat spre acțiuni directe, noile figuri fiind mai degrabă interesate de ideea de a provoca daune clasei conducătoare.

Membrx cercului organizau întâlniri constante, uneori chiar de două ori pe zi, majoritatea desfășurându-se în camera lui Petre și Didina de pe strada Elefterescu nr. 15 (actuala str. Teodosie Rudeanu) sau la Cafeneaua Comercială de pe Bulevardul Maria, colț cu Calea Văcărești. Întâlnirile erau frecvente și se discutau diverse teme. Una dintre aceste teme, recurentă, era producția de explozibili, pentru care Mihăiescu, cunoscut drept „Chimiță” sau „Chimistu”, era principalul responsabil. Discuția aceasta începuse încă de pe vremea Cercului Râvna, când aceștia au experimentat cu material explozibil și au reușit să-și pună toată poliția și presa aservită statului în cap.

Pe 9 mai Mihăiescu și-a prezentat pulberile din care a produs un explozibil, pe care intenționa să-l testeze într-un experiment. După aceea, a fost prezentat planul pentru acea noapte: mai multe persoane urmau să se întâlnească după miezul nopții, să-și ia bicicletele și să plece spre Câmpina via Ploiești.

La Câmpina trebuiau să se întâlnească cu mai mulți anarhiști ruși, italieni și germani, precum și cu Ștefan Bontilă, membru al Cercului. La Ploiești, urmau să se întâlnească cu militantul sindicalist Ștefan Gheorghiu, cu care erau în contact și care îi susținea „cu sollicitudinea sa, precum și cu sprijinul material al câmpinenilor și ploieștenilor”. Pe drum, în zorii dimineții, era planificat experimentul.

Se pare că bomba a fost detonată undeva între satele Bărcănești și Tătărani (la câțiva kilometri înainte de Ploiești). Câteva zile mai târziu, au fost trimiși la fața locului agenți ai poliției, care au

întocmit un raport detaliat, au desenat hărți și au documentat explozia în detaliu. Conform martorilor, sunetul produs de explozie a fost asemănător cu cel al unui obuz de artilerie.

Chiar dacă practica cu explozibili nu s-a mai repetat, datorită datei alese pentru experiment — 10 mai (Ziua Regelui, zi națională a României monarhiste) — Poliția a fost pusă în alertă, iar recent înființata Siguranța a Statului a început să îi supravegheze îndeaproape pe membrx centrali ai Cercului Libertar.

În luna mai au apărut tensiuni în cadrul Cercului, în mare parte din cauza prezenței simțibile a agenților Siguranței. Tensiunile nu erau noi, ci acestea existau încă din perioada Cercului Râvna și au fost aduse în noul cerc de către anumiți membrx.

De asemenea, la Cafeneaua Comercială circulau zvonuri potrivit cărora Teodor Bănciulescu și Mihăiescu ar fi fost agenți sub acoperire. Primul s-a și dovedit ulterior a fi subcomisar. De asemenea, Vasile Dașchievici (despre care voi scrie mai multe într-o dată viitoare) participa la ședințele cercului, multe dintre notele informative și rapoartele din dosarul Siguranței purtând semnătura sa. Într-un raport din 20 iulie 1908, acesta nota:

Îmi permit să vă atrag atenția asupra celor ce se petrec în Strada Elefterescu nr. 17: conciliabile secrete, întruniri, planuri nebunești de luptă socială etc., toate acestea fiind ilustrate prin aceea că oamenii aceștia, ce nu au nici strictul necesar existenței lor, ce din cauza unui sentiment bolnav de libertate, dau cu piciorul în singurul lor mijloc onest de existență, sacrifică totul spre a-și ajunge ținta lor de prozelitism: publicarea de broșuri, mici cheltuieli cu primirea camarazilor, ceaiuri la cafenea etc.

Starea aceasta de spirit cred că nu poate scăpa vigilenței serviciului de siguranță.

Aceste intrigi, alături de o anumită paranoia care exista printre unx membrx ai cercului, precariatul în care trăiau unx, dificultatea de a găsi un loc de muncă și teama de a fi expulzatx din țară (mai ales cex cu origini evreiești) au creat uneori un mediu conflictual în cadrul Cercului. Au fost momente în care anumiți membrx au fost excluși sau au existat acuzații cu privire la cine ar fi fost „agentul lui Panaitescu” (șeful Siguranței). De asemenea, au avut loc și conflicte între membrx, cauzate mai degrabă de motive naive, de orgolii sau nemulțumiri, precum și certuri între Petre Popescu și Didina, cei doi fiind în uniune liberă.

Chiar și așa, Cercul era foarte activ social. Majoritatea membrxlor încercau să discute și să facă propagandă printre colegx sau tinerx de fiecare dată când le permitea timpul. De exemplu, Gheorghe Mierlescu mergea la lucru la ora 6 dimineața și, uneori, reușea să plece la ora 9 pentru a merge la Cafeneaua Comercială, unde discuta politică cu alți tinerx, revenind mai apoi la serviciu. Același lucru îl făceau și alți membrx, chiar dacă munceau și câte 12 ore pe zi.

Una dintre primele lor acțiuni de amploare a fost publicarea unei broșuri intitulate *Citește-mă!*, tipărită în 2000 de exemplare. Aceasta era deja gata scrisă încă din mai, dar, din cauza unor dificultăți financiare (Petre Popescu a trebuit să își vândă un revolver, iar Mihăiescu, muzicuța) pentru a plăti un avans tipografului, broșura a fost tipărită abia la începutul lunii următoare.

Planul Cercului era ambițios: din cele 2000 de exemplare, 400 urmau să fie distribuite gratuit țăranilor care așteptau la barierele orașului, pentru a ajunge și în afara Bucureștiului. Alte 800 de exemplare urmau să fie vândute la sediul României Muncitoare, precum și prin cafenelele frecventate de tinerx, studentx, socialistx și anarhistx, la prețul de 10 bani bucata. Restul de 1000 de exemplare urmau să fie ascunse pentru o perioadă la o mătușă a Didinei Constantinescu, pentru a evita descoperirea lor de către poliție.

Unul dintre cei mai activi propagandiști ai Cercului a fost Iancu Schwartz, un comerciant ambulant, care, în 1908, avea doar 19 ani. Acesta și-a asumat misiunea de a merge la barierele orașului pentru a distribui gratuit broșura țăranilor. Pe 15 iulie, a fost arestat de doi agenți de poliție la Cafeneaua Comercială, în timp ce făcea propagandă, citind în public și oferind broșura spre vânzare tuturor celor prezentx. El a fost ajutat de frații Kessler (unul dintre ei, Adolf, cunoscut ulterior ca și A. Gălățeanu,

avea doar 12-13 ani), Panait Gheorghiu și Costică Catană. Se pare că broșura se vindea ca „pâinea caldă”, iar membrx Cercului erau „hotărâți să mai scoată încă 2000 de exemplare”.

În august, Petre Popescu l-a vizitat pe Iuliu Neagu, discutând despre pregătirea unei piese de teatru anarhiste pe care doreau să o pună în scenă la Ploiești. Dacă poliția locală le-ar fi pus piedici, Petre spunea că îi vor cere ajutorul lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, fruntaș al mișcării socialiste. Totodată, au discutat și despre planul lui Neagu de a publica un ziar, care a început să se concretizeze o lună mai târziu. Astfel, a apărut *Vremuri Noi*, „organ comunist libertar”, al cărui prim număr a fost publicat pe 18 noiembrie 1908.

Un alt exemplu de organizare a fost munca pentru apariția acestui nou ziar, destinat promovării anarhismului, luptei de clasă și sindicalismului revoluționar. Problemele legate de plata tipografului nu au încetat, astfel că Petre Popescu a discutat cu diverse persoane din București și Tulcea pentru a contribui cu fonduri. Deși Cercul Libertar continua să discute despre bombe și explozibili, apărea o nouă direcție a unui praxis de promovare a sindicalismului în rândul muncitorilor. Cel mai probabil această direcție a fost influențată de legătura cu Iuliu Neagu. „Sindicalismul francez”, cel despre care este vorba în cazul de față, era văzut atunci drept baza pentru o structură de propagare a ideilor anarhiste.

Primul număr al ziarului a fost scris de Iuliu Neagu și Adolf Reichmann, a cărui texte apăreau sub pseudonim sau sub numele lui Petre Popescu, din motive de siguranță. Pentru a asigura o distribuție largă, s-au tipărit 3000 de exemplare, iar membrx Cercului au început să viziteze tovarăși din alte orașe și să facă propagandă în localități precum Brăila, Galați și Ploiești. Cercul avea „filiale” în aceste orașe, dar și la Câmpina.

În ziua apariției primului număr, Petre Popescu a plecat cu trenul la Ploiești, ducând cu el 300 de exemplare. Acolo s-a întâlnit cu G. Rădulescu, Nicu Mihăiescu, Petrelescu, Vilma Ignatz și fratele acesteia, pentru a discuta despre formarea oficială a filialei locale a Cercului Libertar. Zeci și sute de exemplare au fost trimise în orașe ca Brăila, Galați, Tulcea, Pașcani, Iași, Constanța, Turnu Severin, Adjud, Focșani, Bacău, dar și la Paris și Viena.

Cel de-al doilea număr al ziarului a fost publicat o lună mai târziu, la finalul lunii decembrie. În ianuarie-februarie 1909, Cercul a discutat despre intenția de a publica și următoarele două numere ale ziarului, dar planul nu s-a concretizat, deși aveau materialele necesare. Iuliu Neagu era pe punctul de a publica nuvela *Flăcări năbușite*, despre reprimarea răscoalei țărănești din 1907, promițând Cercului 100 de exemplare pentru a le vinde și a strânge fonduri pentru numerele 3 și 4. Cu toate acestea, acestea nu au mai apărut. O a doua serie a ziarului *Vremuri Noi* va apărea abia în 1912, cu implicarea lui Iuliu Neagu și având adresa redacției la locuința lui Panait Mușoiu.

În perioada următoare, Cercul a continuat să țină ședințe, să discute teorie, să citească noile apariții în termeni de broșuri, cărți și ziare și să facă propagandă în rândul tinerilor și muncitorilor.

Petre Popescu reușește cu mare dificultate să-și găsească un loc de muncă. Doar că la Ploiești, unde s-a mutat în vara sau toamna anului 1910, împreună de Didina Constantinescu. Grupul local al Cercului Libertar era format fie din localnici, precum T. Dragomirescu, fie din persoane mutate recent din București, cum ar fi Adolf Kessler și Dumitru Gălușcă. Fratele lui Petre, Dimitrie, a venit și el de la Iași.

Din păcate, grupul nu a mai rezistat pentru mult timp după aceea: Dragomirescu s-a mutat în noiembrie la Constanța, iar în decembrie Petre Popescu s-a mutat și el, după o ceartă cu D. Gălușcă și Didina, care întrețineau relații intime. Plecarea lui Gălușcă la Piatra Neamț, din motive profesionale, a marcat dizolvarea oficială a Cercului Libertar la 16 ianuarie 1911. Adolf Kessler și Leonte Hochberg au rămas, dar locuiau în afara Ploieștiului și s-au asociat ulterior mai degrabă cu Ștefan Gheorghiu.

Biblioteca Anarhistă

C. Ganait

Cercul libertar: între propaganda prin fapt și sindicalism revoluționar

<https://substack.com/home/post/p-151617405>

ro.theanarchistlibrary.org